

O slikarskom opusu Ćazima Sarajlića

U ovom broju našeg časopisa objavljujemo crteže i slike Ćazima Sarajlića, poznatog tuzlanskog slikara, dugogodišnjeg direktora Međunarodne galerije portreta, koji je u februaru ove godine za svoj stvaralački rad dobio visoko međunarodno priznanje: Orden Viteza za umjetnost i književnost Ministarstva za kulturu i komunikacije Republike Francuske. Tim povodom, uz iskrene čestitke gospodinu Sarajliću, objavljujemo dva priloga, čiji su autori dobri poznavaoici likovnog djela i ukupnog angažmana ovog poznatog kulturnog poslenika: prilog pok. Ace Adamovića pod naslovom „Zlatna ptica u vrtu glinenih golubova“ i prilog Vito-mira Pavlovića pod naslovom „Ars longa, vita brevis!“. Oba priloga preuzeli smo iz najnovijeg likovnog kataloga Ćazima Sarajlića (2007.)

Aleksandar Adamović

ZLATNA PTICA U VRTU GLINENIH GOLUBOVA

Sarajlić počinje da slika u pedesetim godinama života. U dobi kad se po priro-

di stvari počinju da sintetišu životna i profesionalna iskustva. Desilo se to samo nai-zgled iznenada, iz prkosa i egzistencijalne potrebe za očuvanjem duhovne supstance priklještene apokaliptičkim silama posljed-njeg rata u Bosni. Ovi nagoni za slikanjem samo su bili neposredni povod. Razlozi su znatno dublji, slojevitiji i utemeljitiji.

Ćazim Sarajlić je prethodno, nekoliko decenija bio galerista, kustos, kulturni hroničar i publicista. Gotovo svakodnevno družio se sa umjetnicima, umjetnina-ma, proizvodima kulture. Likovna umjet-nost mu je još od najranijih dječaćkih dana bila suštinsko formativno iskustvo kojeg je profesionalnim radom istoričara i kriti-čara umjetnosti samo institucionalizirao i doveo do društvene relevantnosti. Kao dobar poznavalac kulturne tradicije Tuzle i kreator kulturne klime, kroz svoje brojne napise i javne istupe godinama je bio akter ukazivanja na značaj likovnosti u društve-nom životu sredine. Društvena zbilja pos-ljednje faze socijalizma išla je svojim ne-umitnim povijesnim tokom mimo ovih nastojanja i mimo logike evolucije kultur-

nih obrazaca nataloženih u civilizacijskom iskustvu Tuzle. Grad uglja, soli, hemijske industrije, brojne radničke klase, žestokih kulturoloških sukoba urbanog i ruralnog, iz godine u godinu se sve dublje provincijalizirao, tonući fizički i kulturno u tamu zaborava. Nekada grad sa izrazitom srednjoevropskom urbanom tradicijom, u čiju su kulturnu matricu duboko utkani obrasci islamskog orijenta, vremenom je izgubio kontinuitet kulturne tradicije koju su odredili moderno evropsko školstvo (velika tradicija Gimnazije), likovna umjetnost, muzika, književnost, teatar i građanski obrasci življenja. Kulturna tradicija postala je isključivo stvar prošlosti, urbani lik grada izgubio je na svojoj autentičnosti, a bogatstvo društvenog života istopilo se u pauperiziranoj jednodimenzionalnosti, prostor preživljavanja. Posebno je to bilo izraženo u tranzicijskoj fazi koju je u bitnom odredio ratni period.

Sve usamljeniji u svojoj kulturnoj misi-

ji, rezignira ovakvim stanjem stvari, ogorčen na ravnodušnost i nebrigu onih koji su zaduženi za uređenje društvenog života, Sarajlić se gestom tipičnim za umjetnika odlučuje za utopijski projekt zaustavljanja ovog negativnog trenda. Svu svoju životnu i profesionalnu zrelost, svu svoju zapretnu poetsku imaginaciju, sve svoje najtanane likovne snove i svu svoju ljubav prema gradu investirao je u vlastitu slikarsku praksu: u jednu od najizrazitijih kultura koja polako nestaje sa civilizacijskog obora ove sredine. Kroz snažni Kunstwollen počeo je da radi na obnovi slikarstva kao važnog društvenog toposa i jedne od konstanti ljudske autorefleksije. Nije nimalo slučajno da se ovaj (ponovni) slikarski početak zblio u ateljeu Ismeta Mujezinovića, kulturne slikarske figure nekadašnjeg tuzlanskog likovnog kruga. Nije slučajno da likovni jezik kojim Sarajlić suvereno progovara u tom momentu nosi odlike modernizma. Naime, ovaj intelektualac ba-

štini moderno iskustvo slike koja nije više vezana za spoljni referent i koja čistim likovnim elementima ostvaruje sopstvenu supstancu. Kao profesionalni poznavalac istorijsko-umjetničke stratifikacije iskustava modernizma u lokalnoj slikarskoj tradiciji, do koje mu je neizmjereno stalo, Sarajlić se naslanja na likovnu lektiru Đorđa Mihajlovića, minhenskog đaka s početka 20. stoljeća, prvog školovanog slikara u Tuzli, zatim na slikarstvo Haima Pinte, Ismeta Mujezinovića, Mensura Derviševića, Nezira Ćorbića, Mustafe Pašića, Miladina Lukića i Predraga Hegeduša. Kroz ovaj slikarski panoptikum, rađa se svojevrsna katalogizacija slikarskih tema kojima prijeti gašenje i samozaborav. U tom smislu je slikarstvo ovog autora svojevrsni meta-jezik tuzlanskog slikarskog kruga: likovni izraz kojim se ova brojna iskustva objedinjuju, razumijevaju i sažimaju. Kroz slike ovog umjetnika počinjemo razumijevati svu važnost i veličinu likovne tradicije u ovom gradu. Počinjemo razumijevati i značaj umjetničke prakse (slikarstva) u civilizacijskom iskustvu sredine. Ova situacija meta-teksta pomaže nam da uočimo zrelost slikarske tradicije, uočimo evolucione tokove i na osnovu toga povežemo linije izgubljenog kontinuiteta.

U ikonološkom sloju Sarajlićevih slika ukazuje se jedna drugačija stvarnost: izvanvremenska smirenost zbivanja što odaje legendičnost, arhetipsku strukturu prizora. Svi ovi prizori brojnih figura u prostorima enterijera i u pejzažima, sve su to tek situacije i stanja, možda i tipovi, kao neka psihološka dedukcija svijeta, ali bez psihološke deskripcije konkretnih osjećaja ili afekata. Kao i pejzaži i prostori u koje su smještene krupne, skraćenjima pomalo deformirane figure, nisu nikakve panorame ili konkretni predjeli lokalne geografije, nego senza-

cionalni protutipovi zamišljeni slikarskom imaginacijom koja je mnogo gledala, procipljivo upijala i senzibilno doživljavala, a onda zaboravila, pa ponovo evocirala atelejskim radom, noćnim snatrenjem uz štafelaj i reminiscencije na viđene slike drugih autora. Tako se sada ova rekreacija slika čini kao kreacija ni iz čega. Duhovno i intelektualno stanje slikarske prakse prevladalo je tako da slike postaju ispovijesti. Lice odaje suštinski karakter bića.

Riječ je o najvećoj mogućoj svijesti o našem postojanju. Na taj način je ova svijest prisutna i u unutarnjoj egzistenciji same slike: u ritmičkoj napetosti plohe. Rješavanjem problema apsolutne slikarske plohe (ritmova boja kroz ekspresiju mrlje, konturnim linijama, površinama), evociraju se, ustvari, sintetička sjećanja na motive, krajolike, enterijere, predmete, ljude, životinje, događaje, drveće. Za slikara je stvarnost njegova vlastita imaginacija, strukturirana sjećanjem na slikarske teme.

Duboko proživljena lična biografija, egzistencijalna stanja ovdašnjih ljudi, likovi i događaji iz prošlosti ovog grada, kulturni i prostorni identitet Tuzle, ovom su slikarskom metodom došli na svjetlost dana, postali su dio našeg antropolškog iskustva i karika u lancu razumijevanja ove civilizacije. Taj panoptikum satkan od ljudskih duša, i stanje „vrt glinenih golubova“ u kojem je „zlatna ptica“, čest selimovićevski motiv na Sarajlićevim slikama, ključna figura u potrazi za tajnim dodirima boje i umjetnikove duše. Potraga za „zlatnom pticom“, potraga je za izgubljenom srećom, srećnim zavičajem i egzistencijalnim smirajem. Metafizički šum krila ove zlatne ptice predstavlja egzistencijalni trepet kojeg može izraziti samo umjetnost. Stoga se Sarajlićevo bavljenje slikarstvom ne čini iznenadnim, niti slučajnim. U nje-

mu je ovaj intelektualac osjetio svoju ljudsku misiju. Misiju činjenja svijeta boljim, bližim i razumljivim. Na način utopije, kako to i priliči umjetnosti. (1999)

Vitomir Pavlović

ARS LONGA, VITA BREVIS!

Građanska herzlich estetika sahranjena je s impresionistima; njene tragove u Tuzli ostavio je prerano umrli Đorđe Mihajlović. Ćazim Sarajlić, istoričar umetnosti, kritičar i dugogodišnji novinski poslenik, nije izrastao na njenim talasima; on – slobodnije rečeno – nije ni iz čega izrastao. Paleti se posvetio u godinama kada generativnost, u normalnim okolnostima, već daje pozamašan opus i provocira analitičare. On je, dakle, neka vrsta egzemplara – zrele godine, a početni kreativni impuls! Dovoljan razlog da neki lucidni psiholog stvaranja zaroni u tajnu čina, ali je nevolja što u njegovom okruženju takve individue nema.

Komparativno, on je slučaj zemljaka mu Meše Selimovića; i ovaj literarni razarač vlasti dao se na pisanje tek u četrdesetim godinama. Da li u toj srodnosti u „zakašnjenju“ leži razlog što je Sarajlić dosad načinio seriju Mešinih portreta? Pažljivije oko će u njima, ako ne otkriti, ono bar naslutiti možda i nesvesnu slikarevu identifikaciju s modelom. Deformacija lika, kao izraz obostranog unutrašnjeg nespokoja, vodi nas na početak teksta: šta se dogodilo sa likom?

Čovek dvadesetog veka nema usporeni, ili smireni, senzibilitet svojih prethodnika (u dvadeset i prvom) izgleda da senzibiliteta uopšte nije ili ga neće biti; stvarlac traga za drugim oblikom i smislom preinačene egzistencije. Nervi nisu receptori realnosti; realnost izvire iz žlezda s unutrašnjim lučenjem i tu je ključ kojim treba prodrati u fakturu slike, u njen semiotički smisao ili aksiološko razudjenje. Današnja slika ne pristaje domo-

vima, salonima i radnim sobama; i onda je za prostorije očigledne dehumanizacije; onda je, dakle, prokletstvo zajednice zverinjaka, trend i izraz takve raščovečenosti. Možda je to i konac umetnosti, bar onog obrasca standarda podnošljive digestivnosti/recepcije.

Za pet-šest godina Sarajlić je imao tuce izložbi, samostalnih, razume se: on nije sklon kolektivnoj prezentaciji. Ogroman zbir kao hitnja da se, nagonski, nadoknadi propušteno vremene, a u iščezavanju produkuju ljudske figure i mrtva priroda, kao večni motiv, potvrđuje postojanja sveta, kakvog-takvog. U njegovom kolorizmu neko nalazi uticaje Ismeta Mujezinovića, ali tu će biti nešto drugo: poštapanje stereotipom u namerenosti, pošto-poto, da se „pronađe“ i „prepozna“ uticaj nekog autoriteta. (Da se neko setio sličnosti crteža, to bi moglo imati nekog smisla; Ismet je svakako kuburio s bojom, kao takvom). Ćazim Sarajlić ljubi gustu zelenu boju, što potpisnika podseća na Gogena. Ipak je to boja i ništa više, opasno teška i za vrhunske majstore.

Sarajlić se, naravno, upustio u avanturu, a bez rizika nema ni izgleda; on izlaže od Tuzle do Sarajeva, od Strazbura do Brisela; on pohodi i Francusku. Esnafska institucionalizovanost (član je ULUBiH-a) nije ni preporuka, ni hendikep; on u ovom trenutku prve decenije 21. veka predstavlja najvitalniju tuzlansku likovnu figuru, u opsesivnom opsegu od minijatura do murala. Ako postoji kolegijalna zavist, a svakako postoji kao neizbežni produkt ljudske prirode, to je razlog više za istrajavanje. U tom slučaju: dobro uzburkano more neprozirnih namaza, kao želja i lična sugestija. Ovo je doba estetike žlezda s unutrašnjim lučenjem. Možda vrlina spram raširene „prljave estetike“ u totalnom okruženju.

Interbifep je samo jedna znakovitost. (2004)